

Pathology Of Curriculum Content of Teachers In-serving Courses in Strengthening Their Training Competencies

[DOI: 10.22070/tr.2024.17613.1413](https://doi.org/10.22070/tr.2024.17613.1413)

Samira Kazeminia¹, Soolmaz Nourabadi^{2*}

1. M.A. in Curriculum, Department of Educational Sciences, Shahed University.

Email: samirakazeminia73@gmail.com

2. Faculty member of Department of Educational Sciences, Shahed University.

(Corresponding Author) Email: nourabadi@shahed.ac.ir

Abstract

Aim and Introduction: Considering the significant changes and developments in working environments, particularly in education, and recognizing the importance of enhancing teachers' skills, it is essential to implement in-service training courses for educators. However, due to the ineffectiveness of these courses in improving teachers' competencies, it is crucial to investigate and evaluate their content. This research aims to analyze the curriculum of in-service training courses for elementary school teachers to strengthen their educational competencies. Therefore, the researchers seek to answer the following questions:

What are the shortcomings of the curriculum content in in-service teacher courses concerning the understanding of the nature and educational methods related to the competencies of elementary school teachers?

What are the implications of the curriculum content in in-service teacher courses on the ability to analyze educational situations and the educational competencies of elementary school teachers?

What are the implications of the curriculum content in in-service teacher courses on the ability to recognize educational opportunities and its effects on the educational competencies of elementary school teachers?

Method: This research is quantitative in nature, functional in purpose, and employs a survey as its data collection method. The statistical population for this study comprises all elementary school teachers in the 5th district of Tehran, totaling 1,420 teachers. A simple random sampling method was utilized for this research, with the sample size determined using Morgan's table, resulting in a sample of 303 teachers. The data collection tool is a researcher-made questionnaire, with items developed based on the national teacher education curriculum document. This questionnaire consists of 30 items across three scales and is designed using a five-point Likert scale. Data description and analysis were conducted through normality tests, as well as descriptive and inferential statistics. The Kolmogorov-Smirnov test was used to assess data normality. The statistical methods employed in the descriptive analysis include mean, standard deviation, and coefficient of variation, while the inferential analysis utilized a one-sample t-test.

Finding: The findings indicated that the shortcomings in the curriculum content of in-service teacher courses, which pertain to understanding the nature and methods of education, include the following: a need to enhance the reasoning and critical thinking skills of students, the importance of nurturing and guiding students' talents to benefit both individuals and society, the necessity of transferring moral values, citizenship, and a sense of national belonging from teachers to students, and the observation that Islamic educational methods have been prioritized over other approaches.

In addition, the shortcomings of the curriculum content in in-service teacher

Received on: 13/04/2023

Revised on: 04/03/2024

Accepted on: 28/05/2024

Research
Article

Vol. 21, No. 1, Serial 39

Spring & Summer
2024

pp: 33-50

Journal of Training & Learning Researches

Received on: 13/04/2023

Revised on: 04/03/2024

Accepted on: 28/05/2024

Research Article

Vol. 21, No. 1, Serial 39

Spring & Summer

2024

pp: 33-50

courses related to the ability to analyze educational situations include the following: teaching the sociology of education in these courses emphasizes the importance of empowering teachers to utilize emotional intelligence skills for emotional regulation and sound decision-making. Furthermore, while empowering teachers to apply technical rationality alongside artistic rationality is acknowledged, the emphasis on empowering teachers to engage in reflective thinking during action has been given lower priority. Conversely, greater priority has been placed on empowering teachers in the areas of classroom management and their awareness of subject matter and educational methods in various situations. Additionally, the impact of the curriculum content in in-service courses for teachers on their ability to recognize educational opportunities and their effects should be emphasized. These courses focus on empowering teachers to design educational strategies that align with the system's goals and the real-life experiences of students. However, various types of programs that consider the cognitive, attitudinal, and emotional needs of teachers, as well as creating learning opportunities for students, are often given lower priority. In contrast, these courses prioritize teachers' understanding of the foundational values of the governing system, as well as their familiarity with the goals, prospects, and policies related to their roles within that value system.

Discussion and Conclusion: According to the findings in the pathology of the teacher training curriculum, it can be concluded that the in-service courses for teachers are centered around two main axes. The first axis of these courses centers on the teacher, with the primary focus being on their development. While it is essential to enhance the skills of educators, it is equally important not to overlook the needs of the students. Improving a teacher's abilities should ultimately contribute to the advancement of their students; if it does not, it indicates that these courses are ineffective and may be part of a flawed system. The second axis emphasizes the importance of education and teaching, which has often been neglected. Disregarding this fundamental aspect can lead to serious and lasting consequences for students. The content taught to teachers in these courses primarily focuses on various teaching methods for students. However, these courses should also inspire and encourage teachers to engage in critical thinking, research, and creativity. By fostering these skills, teachers can be equipped with valuable tools that enable them to apply specific teaching methods effectively in diverse situations. In addition to their teaching responsibilities, teachers fulfill various other roles that are often overlooked in these courses. For instance, teachers can play a significant role in designing educational strategies and fostering students' personal development, aspects that these courses tend to neglect. Furthermore, these courses typically focus on a single teaching method. To ensure that in-service training achieves its ambitious objectives, the national teacher education curriculum should be structured in a way that aligns the educational content of in-service courses with the current needs of both teachers and students. The educational content of these courses should primarily focus on the interaction between teachers and course instructors. By leveraging reliable and up-to-date knowledge in the development of the curriculum, which serves as the foundation for enhancing various competencies among teachers, we can significantly improve their professional skills.

Keywords: Curriculum Content, Teacher Competence, In-Service Education, Pathology, Educational Competence.

آسیب‌شناسی محتوای برنامه‌درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان دوره ابتدایی در تقویت شایستگی‌های تربیتی آنان

DOI: 10.22070/itr.2024.17613.1413

سمیرا کاظمی نیا^۱، سولماز نورآبادی^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد.

Email: samirakazemini73@gmail.com

۲. عضو هیئت‌علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد (نویسنده مسئول)

Email: nourabadi@shahed.ac.ir

چکیده

با توجه به تغییرات و تحولات شگرف در محیط‌های کاری به‌خصوص آموزش و پرورش و اهمیت تقویت مهارت‌های معلمان در امر تعلیم و تربیت، لازم است برای معلمان دوره‌های آموزش ضمن خدمت برگزار شود. از سوی دیگر با توجه به ناکارآمدی این دوره‌ها درباره مهارت‌های معلمان، لازم است این دوره‌ها بررسی و مطالعه شوند. پژوهش حاضر با هدف آسیب‌شناسی محتوای برنامه‌درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان دوره ابتدایی در تقویت شایستگی‌های تربیتی آنان انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته بود. گویه‌های این پرسش‌نامه مشتمل بر سی گویه مستخرج از سند برنامه‌درسی ملی تربیت معلم در سه مقیاس اشاره‌شده در سؤالات پژوهشی و براساس مقیاس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت طراحی شد. جامعه آماری در این پژوهش شامل همه معلمان دوره ابتدایی منطقه پنج شهر تهران به تعداد ۱۴۲۰ نفر بود که از این تعداد ۳۰۳ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی با استفاده از جدول مورگان به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها در بخش آمار استنباطی از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد مهم‌ترین آسیب‌های محتوای برنامه‌درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره ابتدایی، شامل این موارد است: ارائه نکردن راهکارهای مرتبط با تقویت روحیه تعقل و تفکر دانش‌آموزان، نپرداختن به پرورش و هدایت استعداد دانش‌آموزان در جهت اعتلای فرد در جامعه، تأکید نکردن بر روش‌های تربیتی نوین دانش‌آموزان، بررسی نکردن روش‌های انتقال ارزش اخلاقی، شهروندی و تعلق ملی به دانش‌آموزان، کم‌توجهی به تفکر معلم در کلاس، کم‌توجهی به تفکر خلاق معلم، عدم شناخت و به‌کارگیری معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده، به‌کارگیری تفکر حین عمل، به‌کارگیری عقلانیت تکنیکی همراه با عقلانیت هنری و شناخت و نیز به‌کارگیری مهارت‌های هوش هیجانی معلم در موقعیت‌های مختلف شامل تدریس نکردن جامعه‌شناسی، تأکید نکردن بر جست‌وجوگری و پژوهشگری معلم در موقعیت‌های مختلف و کم‌توجهی بر آشنایی و توانمندسازی معلمان در طراحی راهبردهای آموزشی. بنا بر نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌درسی به مفاهیم دانش و روش‌های تربیتی در این دوره‌ها توجه شود. همچنین در این دوره‌ها باید به ابعاد دیگر مهارت‌های معلم مانند خلاقیت، تفکر حین عمل و نیز پژوهشگری توجه بیشتری شود. در نهایت پیشنهاد می‌شود این دوره‌ها از حالت نظری دریابند و تبدیل به کارگاه‌های عملی شوند.

کلیدواژه‌ها: محتوای برنامه‌درسی، شایستگی معلم، آموزش ضمن خدمت، آسیب‌شناسی، شایستگی تربیتی.

نشریه علمی
پژوهشی‌های
آموزش و یادگیری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۴
تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۲/۱۲/۱۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۸

مقاله پژوهشی

Journal of
Training & Learning
Researches
Vol. 21, No. 1, Serial 39
Spring & Summer
2024

دوره ۲۱، شماره ۱، پیاپی ۳۹
بهار و تابستان ۱۴۰۳
صص: ۵۰-۳۳

مقدمه

موفقیت و عدم موفقیت در ایجاد تحول در نظام‌های آموزشی، منوط به توانمندی و قابلیت‌های حرفه‌ای معلمان است که مجریان اصلی برنامه‌های درسی در محیط واقعی‌اند» [۷]. «برنامه‌های درسی و فعالیت‌های تربیتی نشان می‌دهد رویکردهای مختلفی بر آن حاکم بوده است. این رویکردها را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

رویکرد اول: توجه به انتقال دانش موضوعی و تخصصی معلمان بوده است؛ بدین معنی که میزان آمادگی معلم برای ورود به کلاس به میزان تسلط او بر مفاهیم و موضوعات تخصصی سنجش می‌شد.
رویکرد دوم: توجه به مهارت‌های معلمی و مهارت عملی تدریس و کلاس‌داری معلم در اولویت قرار داشت.

رویکرد سوم: توجه به توانایی‌های لازم برای ادای رسالت معلمی، یعنی توجه به توانایی‌ها و صلاحیت‌های معلمی بیشتر از ابعاد دیگر مورد توجه قرار گرفته است. اگرچه در هر کشوری شایستگی معلم با سند چشم‌انداز برنامه‌های درسی ملی آن کشور و سند تربیت و آموزش و پرورش و رویکردهای فرهنگی و اجتماعی آن کشور مرتبط است، شایستگی‌ها، دانش‌ها و مهارت‌های معلمان در اثربخش بودن معلمان و در نتیجه تحقق اهداف نظام آموزش و پرورش نقش کلیدی دارند» [۸]. شایان ذکر است دروس مختلف ارائه شده در دوره تحصیلی دانشجویان معلمان در تحقق این امر نقش مهمی دارد؛ برای مثال درس کارورزی با مشارکت و تعامل فعال مدارس با دانشگاه، همکاری استادان با معلمان راهنمای مجرب، فعالیت دانشجویان معلمان در مدرسه و کلاس درس، افزایش زمان حضور در کلاس درس و گذراندن پیش‌نیاز و واحدهای درسی لازم قبل از دوره کارورزی، به تدریج دانش موضوعی، دانش عمل تربیتی و دانش عمل تربیتی-موضوعی دانشجویان معلمان را با بهره‌گیری از دانشگاه و مدرسه افزایش می‌دهد [۹].

باید افزود در زمان اشتغال به کار فارغ‌التحصیلان تربیت معلم به عنوان معلم در دوره‌های مختلف آموزشی

با ورود به هزاره سوم میلادی، با پیشرفت‌های فناوری و با تحولات شگرف و پرشتاب در محیط‌های کاری «پیشرفت و موفقیت یک کشور در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در گرو برخورداری از یک نظام آموزشی منسجم و پویاست و اگر سازمان آموزش و پرورش بخواهد پیشتاز باشد، باید از نیروی انسانی متخصص، خلاق، باانگیزه و آموزش دیده برخوردار باشد» [۱]. در این میان معلمان بعد از ورود به عرصه کار در مدارس، از طریق آموزش‌های ضمن خدمت توانمندی‌های لازم را کسب می‌کنند، توانایی‌های خود را توسعه می‌دهند و مهارت‌های لازم را فرامی‌گیرند [۲]. «موضوع تربیت معلم توجه بسیاری از اندیشمندان و عموم مردم را به خود جلب کرده است. دلیل این امر، ناکامی‌هایی می‌باشد که در مراکز تربیت معلم به جهت تربیت نیروهای باکفایت و توانا در راستای اهداف آموزش و پرورش رخ داده است» [۳].

از این رو محتوای برنامه‌های درسی آموزش ضمن خدمت باید با رویکردی جدید بررسی شود؛ رویکردی که بتواند سبب افزایش مهارت معلمان در تدریس به دانش‌آموزان شود. «در بخش کلیات سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در تبیین مفهوم تعلیم و تربیت آمده است: رسیدن به مراتب حیات طیبه مستلزم کسب شایستگی‌های پایه دانسته شده است» [۴]. «شایستگی معلم شامل دانش، مهارت‌ها، نگرش و ارزش‌ها، ویژگی‌های شخصیتی، حساسیت‌ها، قابلیت‌ها و همچنین توانایی تلفیق آن‌ها در جهت عمل و به کارگیری روش‌های مناسب است» [۵]. «یک معلم خوب باید دارای ویژگی‌های شخصیتی و ویژگی‌های حرفه‌ای باشد؛ چراکه موفقیت دانش‌آموزان پیوندی ناگسستنی با وجود معلمان مؤثر دارد؛ از این رو باید اطمینان حاصل شود که معلمان به سطحی از شایستگی رسیده‌اند» [۶].

به عبارتی «برنامه‌های درسی تربیت معلم را می‌توان از حساس‌ترین مؤلفه‌های تعلیم و تربیت دانست؛ چراکه

- شایستگی معطوف به دانش تربیتی: آشنایی با دانش تربیتی و فهم اصول و روش‌های آن در موقعیت‌های مختلف تربیتی.

- شایستگی معطوف به دانش تربیتی-موضوعی: شایستگی حاصل از درهم‌تنیدگی و ادراک ترکیبی دانش موضوعی و دانش تربیتی است که مشتمل بر دانش ترکیبی رشته، برنامه‌ریزی درسی رشته، آموزش رشته و خلق موقعیت‌های تربیتی اثربخش در رشته است.

- شایستگی معطوف به دانش عمومی: فهم امور مرتبط با دین، زبان، فرهنگ و سیاست است که مشتمل بر دانش دینی، دانش زبان ملی، دانش فرهنگی-سیاسی و دانش زبان بین‌المللی است [۱۳].

در این بین، شایستگی معطوف به دانش تربیتی، آشنایی با دانش تربیتی و فهم اصول و روش‌های کاربردی آن در موقعیت‌های مختلف تربیتی و نیز کسب توانایی موقعیت‌شناسی به همراه قابلیت تشخیص احکام تربیتی متناسب با موقعیت‌های واقعی تربیت است؛ همچنین توانایی به‌کارگیری روش‌های تربیتی در حل مسئله‌های خرد در موقعیت‌های تربیتی را شامل می‌شود. توجه به دوره‌های لازم برای افزایش این شایستگی‌ها در معلمان، حتی در دوره‌ی تحصیلی دانشجومعلمان، امری حیاتی است؛ به‌طوری که در پژوهشی به «واکاوی رضایتمندی تحصیلی دانشجومعلمان از دانشگاه فرهنگیان در چهار حیطه‌ی برنامه‌ریزی و آماده‌سازی، تدریس و اساتید، امکانات آموزشی و آماده‌سازی حرفه‌ای پرداخته شد که نتایج نشان داد رضایتمندی تحصیلی دانشجومعلمان از دانشگاه فرهنگیان به‌طور کلی در حد متوسط است» [۱۴]. همچنین نتایج مطالعات نشان می‌دهد که «به‌صورت کلی این دوره‌ها به‌علت عدم همخوانی برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت معلمان با نیاز واقعی معلمان، همسو نبودن این آموزش‌ها با اهداف و اولویت‌های سازمان و انتظاراتی که سازمان از معلمان خود دارد، عدم تطابق آموزش‌ها با استانداردهای آموزش ضمن خدمت، عدم ارزیابی صحیح اثربخشی

در مدارس، آموزش ضمن خدمت نیز ارائه می‌شود. آموزش ضمن خدمت عبارت است از توسعه‌ی نظام‌مند نگرش‌ها، دانش، مهارت‌ها و الگوی رفتاری مورد نیاز معلمان برای انجام وظیفه‌ی خود [۱۰]. فتحی و اجارگاه (۱۳۹۵) آموزش ضمن خدمت را به‌عنوان آموزشی تعریف می‌کند که: ۱. پس از استخدام فرد در سازمان یا مؤسسه آغاز می‌شود؛ ۲. به‌صورت مستمر و منظم ارائه می‌شود؛ ۳. با سه هدف توسعه‌ی دانش، ایجاد یا تغییر نگرش‌ها و بهبود مهارت‌ها انجام می‌گیرد؛ ۴. هدف آن آماده‌سازی افراد برای انجام بهینه‌ی وظایف، هماهنگی نیازهای افراد با نیازهای سازمان و در نتیجه افزایش کارایی و اثربخشی سازمانی است [۱۱].

در مبانی نظری تحول بنیادین و در سند طراحی کلان (معماری) برنامه‌ی درسی تربیت‌معلم، صلاحیت و شایستگی، معادل هم به کار برده شده‌اند که به معنای توانایی انجام دادن کاری به شکل ماهرانه یا نتیجه‌بخش است [۱۲]. «شایستگی»^۱ به مجموعه‌ای ترکیبی از صفت‌ها، توانمندی‌ها و مهارت‌های ناظر به همه‌ی جنبه‌های هویت اطلاق می‌شود که متریبان آن را برای درک موقعیت خود و دیگران و نیز عمل (فردی و جمعی) برای بهبود مستمر آن (براساس نظام معیار اسلامی) در جهت دستیابی به مراتب حیات طیبه، باید کسب کنند. شایستگی‌های معلمان به‌طور کلی به چندین شیوه دسته‌بندی می‌شود که مهم‌ترین دسته‌بندی آن در ایران، دسته‌بندی سند برنامه‌ی درسی ملی تربیت‌معلم است. براساس این سند، شایستگی‌های معلمی تحت چهار دسته‌ی کلیدی معرفی شده است که شامل شایستگی‌های معطوف به دانش موضوعی، شایستگی‌های معطوف به دانش تربیتی، شایستگی‌های معطوف به عمل تربیتی-موضوعی و شایستگی‌های معطوف به دانش عمومی است:

- شایستگی معطوف به دانش موضوعی: تسلط نسبی به فرایند و برآیند دانش موضوعی تخصصی رشته به‌عنوان یکی از پیش‌نیازهای شایستگی تدریس اثربخش.

دوره‌ها و عدم توفیق در اجرای روش‌های جدید آموزش، سبب شده‌اند تا آموزش‌های ضمن خدمت به جای خلق سود و ایجاد تغییرات مثبت در عملکرد سازمان، هزینه هنگفتی را بر سازمان‌ها تحمیل کنند» [۱۵].

نوری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه خود با عنوان «تدوین و اعتباربخشی یک طرح برنامه درسی برای آموزش ضمن خدمت معلمان پیش‌دبستان» به تدوین طرح برنامه درسی برای آموزش ضمن خدمت معلمان دوره پیش‌دبستان و اعتباربخشی به آن پرداختند. شرکت‌کنندگان در این پژوهش حین عمل ۲۴ معلم پیش‌دبستان و ۶ متخصص تربیتی بودند که در دو مرحله تدوین و اعتباربخشی طرح مشارکت داشتند. تحلیل داده‌ها به شناسایی مجموعه‌ای از مضامین و مفاهیم منجر شد که در چهار مقوله اساسی اهداف، ساختار محتوا، راهبردهای تدریس و رویه‌های ارزشیابی سازماندهی شدند [۱۶].

ادیب و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان «طراحی مدل عوامل عاطفی مؤثر بر مشارکت معلمان ابتدایی در دوره‌های آموزش ضمن خدمت» به طراحی مدل عوامل عاطفی مؤثر بر مشارکت معلمان در آموزش ضمن خدمت شهر تهران پرداختند. نتایج نشان داد در بخش زمینه‌ها وضعیت اقتصادی معلم، منزلت اجتماعی او و مشارکت و نوع کلاس، در بخش راهبردها انگیزش و سابقه شغلی معلمان و نیز در بخش پیامدها اثربخشی و تغییر نگرش معلم از بالاترین بار عاملی برخوردار بودند [۱۷].

همچنین طرفی و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعات خود با عنوان «ارائه الگوی مطلوب برنامه آموزش ضمن خدمت معلمان با توجه به رویکردهای آموزشی پداگوژی، آندراگوژی و هیوتاگوژی» به ارائه الگوی مطلوب برنامه آموزش ضمن خدمت معلمان پرداختند. جامعه آماری این پژوهش را استادان دوره‌های ضمن خدمت معلمان و متخصصان حوزه برنامه درسی و روان‌شناسی یادگیری استان خوزستان تشکیل دادند.

کرمی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان «ارزشیابی برنامه‌های ضمن خدمت براساس اصول آندراگوژی» از اصول آندراگوژی در ارزشیابی اثربخشی برنامه‌های آموزش ضمن خدمت استفاده کرده‌اند. نتایج مطالعات نشان داد که کیفیت محتوای آموزشی و کیفیت برنامه درسی ارائه شده در این دوره در ابعاد مختلف کمتر از حد متوسط و متناسب با اصول آندراگوژی نبوده است؛ همچنین کیفیت سازماندهی محیط آموزش، امکانات و توانایی مدرسان دوره از نظر فراگیران در ابعاد مختلف در حد متوسط بوده است [۲۰].

شادیق^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود، «روند شایستگی‌های معلمان از سال ۲۰۲۰-۲۰۱۵:

تجزیه و تحلیل سیستماتیک»، با بررسی ۱۶۹ مقاله منتشر شده درباره‌ی مهارت‌ها و شایستگی‌های معلمان، به شایستگی‌های معلمان پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که ایالات متحده آمریکا دارای بیشترین مقالات با هدف بهبود نگرش‌های یادگیری معلمان است. علاوه بر این، آماده‌سازی معلم بیشترین مهم‌ترین راهبرد برای افزایش توانایی آموزش معلمان است. از دیگر حوزه‌های بهبود آموزش معلم، تغییر عملکرد کلاس درس، بهبود دانش محتوای آموزشی، بهبود دانش موضوعی از نظر دانش و مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های بین فردی و مهارت‌های طراحی آموزشی مبتنی بر نتیجه بوده است [۲۱].

اوزدمیر^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تقویت شایستگی‌های آموزش شغلی معلمان: آزمون یک برنامه آموزشی» با هدف توسعه به آزمایش اثربخشی یک برنامه آموزشی برای تقویت شایستگی‌های معلمان در ارائه برنامه‌های یادگیری توسعه شغلی برای دانش‌آموزان پرداخته است. در این مطالعه ۴۸ معلم مقطع راهنمایی شرکت کردند که با دانش‌آموزان محروم از نظر اقتصادی-اجتماعی در شرق ترکیه کار می‌کردند. نتایج نشان‌دهنده این بود که آموزش بر کارآمدی معلمان تأثیر معناداری داشته است؛ ولی تأثیر معناداری بر مهارت‌های ارتباطی معلم نداشته است. نتایج کیفی نشان‌دهنده این موضوع بوده است که آموزش شغلی معلم سبب بهبود توسعه حرفه‌ای و شخصی معلمان و خودکارآمدی آنان شده است [۲۲].

دنیز و ایلک^۲ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «صلاحیت حرفه‌ای معلمان در تدریس فراگیر و توصیه‌های آن‌ها برای معلمان آینده» به شناسایی توسعه شایستگی حرفه‌ای معلمان پرداختند. روش پژوهش آن‌ها روش ترکیبی بوده است. در بخش کمی این پژوهش از «مقیاس توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای» درباره فراگیری معلمان و همچنین در بخش تحقیق کیفی از فرم

مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شده است. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی از درصد، فراوانی و میانگین حسابی و نیز در بخش کیفی از تحلیل محتوا استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که چگونه مدارس امروزی به معلمانی نیاز دارند که بتوانند دائماً بر شایستگی‌های جدید، به‌ویژه شایستگی‌های فردی و ارتباطی خود بیفزایند؛ بنابراین پیشرفت حرفه‌ای معلم از پیشرفتی پیروی می‌کند که در آن هم شایستگی‌های اجتماعی-عاطفی و هم مدیریت صحیح کلاس درس تقویت شود. از دیگر زمینه‌های مورد تأکید، تلاش‌های مشترک بین مدارس و دانشگاه‌ها و نیاز به مشورت با تیم‌های آموزشی در مدارس هنگام طراحی سیاست‌های آموزشی یا طراحی برنامه‌های آموزشی است [۲۳].

یرچی^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «وضعیت فعلی آموزش‌های ضمن خدمت برای معلمان و انتظارات: آیا مطابقت دارند؟» به بررسی دیدگاه معلمان درباره فعالیت‌های آموزش ضمن خدمت و راه‌حل‌های پیشنهادی آن‌ها برای بهبود اثربخشی آموزش ضمن خدمت پرداختند. روش پژوهش پیمایشی بود. ۵۹ معلم از سه نوع مختلف مدرسه (دبستان، راهنمایی و دبیرستان) در ترکیه در این مطالعه شرکت کردند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری و از طریق تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد در حالی که مفیدترین جنبه‌های برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت توسعه حرفه‌ای و ملاقات با افراد جدید است، ضعف برنامه‌های آموزش ضمن خدمت عبارت‌اند از: برنامه‌ریزی ضعیف، فقدان مربیان واجد شرایط و فقدان پیامدهای عملی. همچنین معلمان پیشنهاد کردند که به کارگیری مربیان خبره، برنامه‌ریزی مؤثر و محتوای تعاملی بیشتر برای آموزش ضمن خدمت بسیار مهم است [۲۴].

سیویس^۴ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان

3. Yirci
4. Civis

1. Ozdemir
2. Deniz & İlik

همچنین نتایج نشان داد که برای اجرای موفقیت‌آمیز یک فرایند برنامه توسعه حرفه‌ای، برنامه‌ریزی استراتژیک مدارس باید به‌وضوح با برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان ادغام شود تا توسعه حرفه‌ای شخصی آن‌ها را به روش‌های معنادار افزایش دهد [۲۶].

گفتنی است که با توجه به مبانی نظری اشاره‌شده و با در نظر گرفتن موضوع اصلی این پژوهش که بر شایستگی‌های تربیتی در سند برنامه درسی ملی تربیت معلم متمرکز است، می‌توان آسیب‌شناسی محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت را در سه بعد فهم ماهیت و روش‌های تربیت، توانایی تحلیل موقعیت تربیتی و قابلیت تشخیص ماهیت فرصت‌های تربیتی و آثار آن بررسی کرد. منظور از فهم ماهیت و روش‌های تربیت استفاده از روش‌ها و یافته‌های علمی برای یافتن راه‌حل‌های اثربخش در موقعیت‌های تربیتی تجربه‌نشده است. منظور از توانایی تحلیل موقعیت تربیتی این است که معلم در تعامل با دانش‌آموزان، همکاران و اولیای دانش‌آموزان، برای حمایت از یادگیری همه دانش‌آموزان با حل مسائل تربیتی در سطح کلاس درس و مدرسه، مبتنی بر یافته‌های علمی و اصول و مبانی تربیتی، تصمیمات دفاع‌پذیر اتخاذ کند. منظور از قابلیت تشخیص ماهیت فرصت‌های تربیتی و آثار آن این است که با درک تنوع فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان و پیچیدگی‌های آن، روابطی عادلانه و منصفانه را با تمامی ذی‌نفعان برای تدارک موقعیت یادگیری اثربخش برقرار کند و همچنین به دانش‌آموزان در درک قابلیت‌ها و محدودیت‌های خود و چگونگی مدیریت آن برای داشتن یک زندگی سالم کمک کند؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش این است که محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت معلمان براساس شایستگی تربیتی مد نظر سند برنامه درسی ملی تربیت معلم برای معلمان با چه آسیب‌هایی روبه‌رو است تا با شناسایی آن در جهت بهبود محتوای برنامه درسی ضمن خدمت معلمان گام‌های مؤثر برداشته شود؛ از این رو سه پرسش پژوهش حاضر به شرح زیر است:

«معلم قرن بیست‌ویکم: شایستگی‌های حرفه‌ای در کاتالونیای امروز» به بررسی شایستگی‌های مورد نیاز معلمان پرداختند. هدف پژوهش آنان این بود که آیا معلمان در حال حاضر این شایستگی‌ها را دارند یا خیر و استراتژی‌های آموزشی برای دستیابی به آن‌ها چیست. روش این پژوهش کمی و کیفی بوده است. جامعه آماری این پژوهش ۲۸۱ نفر از مدیران مدارس و نمونه آماری برابر با ۲۹ نفر بود. نتایج نشان داد که چگونه مدارس امروزی به معلمانی نیاز دارند که بتوانند دائماً شایستگی‌های جدید، به‌ویژه شایستگی‌های فردی و ارتباطی خود را بهبود ببخشند؛ بنابراین توسعه حرفه‌ای معلم به دنبال بهبود شایستگی‌های اجتماعی-عاطفی و مدیریت صحیح کلاس درس اتفاق می‌افتد. از دیگر زمینه‌های مورد تأکید، تلاش‌های مشترک بین مدارس و دانشگاه‌ها و نیاز به مشورت با تیم‌های آموزشی در مدارس هنگام طراحی سیاست‌های آموزشی یا طراحی برنامه‌های آموزشی است [۲۵].

کورکو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «توسعه آموزش ضمن خدمت معلم از طریق برنامه توسعه حرفه‌ای: مدل‌سازی فرایند» به بررسی روند اجرای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای به‌عنوان ابزاری برای ادامه یادگیری حرفه‌ای معلمان پرداختند. مدل برنامه توسعه حرفه‌ای از طریق دو چرخه، به دنبال رویکرد تحقیق مبتنی بر طراحی، توسعه یافت. داده‌ها با مصاحبه با معلمان و مدیران جمع‌آوری و سپس به‌صورت موضوعی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که عوامل مؤثر بر فرایند برنامه توسعه حرفه‌ای عمدتاً به کار ساختاری و استراتژیک در مدارس مربوط می‌شود. فقدان دستورالعمل‌ها و حمایت‌های واضح از سوی مدیران و همکاران و همچنین وجود نداشتن بحث درباره استراتژی مدرسه و معنای آن برای توسعه حرفه‌ای معلمان، بر این روند تأثیر منفی گذاشته است؛ در نتیجه برنامه‌ریزی استراتژیک مدارس فقط به‌طور مبهم فرایندهای برنامه توسعه حرفه‌ای را هدایت می‌کرد.

بدین صورت که پرسش‌نامه‌ی طراحی شده در اختیار پانزده نفر قرار گرفت که هفت نفر از صاحب‌نظران و متخصصان برنامه‌ریزی درسی و استادان برنامه‌ی درسی دانشگاه‌های شهر تهران و هشت نفر از معلمان دوره‌ی ابتدایی بودند و اعتبار صوری و محتوایی پرسش‌نامه تأیید شد. برای دستیابی به پایایی پرسش‌نامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. پرسش‌نامه‌ی طراحی شده بین سی نفر از معلمان منطقه‌ی پنج توزیع شد و تحلیل آماری حاصل از این سی پاسخ، آلفای کرونباخ ۰/۹۶ بوده که نشان‌دهنده‌ی این است که پرسش‌نامه از پایایی مطلوبی برخوردار بوده است. پس از اخذ روایی و پایایی مورد قبول، پرسش‌نامه به صورت حضوری در نمونه‌ی آماری مورد نظر توزیع شد و نتایج آن در نرم‌افزار SPSS26 وارد و تجزیه و تحلیل شد. توصیف و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون‌های نرمال بودن داده‌ها و نیز آمار توصیفی و استنباطی صورت پذیرفت. در نرمال بودن داده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و روش‌ها و تکنیک‌های آماری مورد استفاده در بخش توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات و نیز در بخش استنباطی از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های به دست آمده برای پرسش اول پژوهش: آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با فهم ماهیت و روش‌های تربیتی شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره‌ی ابتدایی شهر تهران چیست؟

سطح معناداری گویه‌های ۱ تا ۱۲ (به جز گویه چهارم) کمتر از ۰/۰۵ بوده است که بدین معناست که یازده گویه از دوازده گویه از میانگین نظری کمتر بوده است و با توجه به مقدار عدد تی، هر قدر منفی تر باشد، وضعیت گویه نامطلوب تر است. از میان دوازده گویه، تنها یک گویه بیشتر از میانگین نظری است که آن گویه تأکید دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر روش‌های

- آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان مرتبط با فهم ماهیت و روش‌های تربیتی از شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره‌ی ابتدایی چیست؟
- آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان مرتبط با توانایی تحلیل موقعیت تربیتی از شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره‌ی ابتدایی چیست؟
- آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان مرتبط با قابلیت تشخیص ماهیت فرصت‌های تربیتی و آثار آن از شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره‌ی ابتدایی چیست؟

روش پژوهش

روش پژوهش نشان‌دهنده‌ی مسیر اجرای پژوهش با مجموعه‌ای از رویه‌ها و فنون جمع‌آوری و تحلیل داده‌هاست. این پژوهش از نظر ماهیت در زمره‌ی تحقیقات کمی، از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها پیمایشی بوده است. جامعه‌ی پژوهش عبارت است از مجموعه‌ی افراد یا واحدهایی که دارای صفات مشترک‌اند. جامعه‌ی مورد بررسی جامعه‌ی آماری‌ای است که پژوهشگر مایل است درباره‌ی صفات متغیر واحدهای آن به مطالعه بپردازد. جامعه‌ی آماری این تحقیق شامل تمامی معلمان دوره‌ی ابتدایی مدارس دولتی منطقه‌ی پنج شهر تهران بوده که شامل ۱۴۲۰ معلم بوده است. علت انتخاب این منطقه در شهر تهران این بود که از نظر شرایط مختلف در مدارس، در حد متوسط قرار داشتند. همچنین در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده خواهد شد. حجم نمونه براساس جدول مورگان ۳۰۳ نفر تعیین شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ی این پژوهش، فرم پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته است که گویه‌های آن براساس سند ملی برنامه‌ی درسی تربیت‌معلم تدوین شد. این پرسش‌نامه مشتمل بر سی گویه در سه مقیاس و بر اساس مقیاس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت طراحی شد؛

جدول شماره ۱: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای مربوط به پرسش اول پژوهش

ردیف	سؤال	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱	در دوره‌های آموزش ضمن خدمت، راهکارهای مرتبط با تقویت روحیه تعقل و تفکر دانش‌آموزان به معلمان آموخته می‌شود.	۲/۳۸۲۸	۱/۰۹۴۲۲	۰/۰۶۲۸۶	-۹/۸۱۸	۳۰۲	/۰۰
۲	در دوره‌های آموزش و پرورش بر پرورش و هدایت استعداد دانش‌آموزان در جهت اعتلای فرد و جامعه پرداخته می‌شود.	۲/۳۳۶۶	۱/۰۷۶۰۲	۰/۰۶۲۱۸۲	-۱۰/۷۳۱	۳۰۲	۰/۰۰
۳	در این دوره‌ها بر روش‌های تربیتی نوین دانش‌آموزان تأکید می‌شود.	۲/۶۰۳۷	۱/۱۴۵۴۸	۰/۰۶۵۸۱۲	-۵/۹۶۸	۳۰۲	/۰۰۰
۴	در این دوره‌ها بر روش‌های تربیتی اسلامی-دینی تأکید می‌شود.	۳/۰۷۲۶	۱/۲۲۳۹۴	۰/۰۷۰۳۱	۱/۰۳۳	۳۰۲	۰/۳۰۳
۵	در این دوره‌ها روش‌های انتقال ارزش‌های اخلاقی، شهروندی و تعلق ملی از معلم به دانش‌آموز بررسی می‌شود.	۲/۴۰۲۶	۱/۰۸۰۹۶	۰/۰۶۲۱۰	-۹/۶۱۹	۳۰۲	/۰۰۰
۶	در این دوره‌ها بر تفکر معلم در کلاس درس تأکید می‌شود.	۲/۶۴۳۶	۱/۲۲۷۲	۰/۰۷۰۲۴	-۵/۰۷۴	۳۰۲	/۰۰۰
۷	در این دوره‌ها بر تفکر خلاق معلم تأکید می‌شود.	۲/۷۳۹۳	۱/۲۱۸۵۱	۰/۰۷۰۰۰	-۳/۷۲۵	۳۰۲	/۰۰۰
۸	در این دوره‌ها به شناخت فردی دانش‌آموز توجه می‌شود.	۲/۶۶۳۴	۱/۱۴۴۶۲	۰/۰۶۵۷۶	-۵/۱۱۹	۳۰۲	/۰۰۰
۹	در این دوره‌ها به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه می‌شود.	۲/۶۵۶۸	۱/۰۱۲۵۱۲	۰/۰۶۴۶۴	-۵/۳۱۰	۳۰۲	/۰۰۰
۱۰	در این دوره‌ها بر جدی گرفتن مشکلات رفتاری دانش‌آموز تأکید می‌شود.	۲/۶۴۶۹	۱/۱۴۳۹	۰/۰۶۵۷۲	-۵/۳۷۳	۳۰۲	/۰۰۰
۱۱	در این دوره‌ها بر روش‌های ساده و مشارکتی تأکید می‌شود.	۲/۷۷۸۹	۱/۱۲۷۸۹	۰/۰۶۴۸۰	-۳/۴۱۳	۳۰۲	/۰۰۱
۱۲	این دوره‌ها بر تناسب میان مطالب ارائه‌شده و استعداد و ظرفیت دانش‌آموزان تأکید می‌شود.	۲/۶۳۳۷	۱/۱۵۹۹۵	۰/۰۶۶۶۴	-۵/۴۹۷	۳۰۲	/۰۰۰

این آسیب‌ها به‌طور کامل تشریح شده است.
 - یافته‌های به‌دست‌آمده برای پرسش دوم پژوهش:
 آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با توانایی تحلیل موقعیت تربیتی شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران چیست؟

تربیتی اسلامی-دینی است؛ بنابراین آنچه امروزه در این دوره‌ها مشاهده می‌شود، بیشتر بر قسمت آموزش دانش‌آموزان تأکید داشته است و بر بخش تربیت (پرورش) دانش‌آموزان تأکید خاصی نمی‌شود. این در حالی است که آموزش و پرورش به‌خصوص در دوره ابتدایی، باید هم بر آموزش و هم بر تربیت به‌صورت توأمان تأکید داشته باشد. در قسمت بحث و نتیجه‌گیری

جدول شماره ۲: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای مربوط به پرسش دوم پژوهش

ردیف	سؤال	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱۳	این دوره‌ها در توانمند کردن معلمان در به‌کارگیری روش‌های مختلف سنجش نتایج یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان مؤثر است.	۲/۶۹۹۷	۱/۲۲۲۹۵	۰/۰۷۰۲۶	-۴/۲۷۵	۳۰۲	/۰۰۰
۱۴	این دوره‌ها در توانمند ساختن معلمان در زمینه مدیریت کلاس درس مؤثر است.	۲/۷۳۹۳	۱/۱۹۱۰۳	۰/۰۶۸۴۲	-۳/۸۱۱	۳۰۲	/۰۰۰
۱۵	این دوره‌ها بر توانمند ساختن معلمان در شناخت معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده تأثیر بسزایی دارد.	۲/۵۱۶۶	۱/۲۱۰۹۹	۰/۰۶۹۶۸	-۶/۹۳۸	۳۰۲	/۰۰۰
۱۶	این دوره‌ها بر توانمند ساختن معلمان در به‌کارگیری معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده تأثیر بسزایی دارد.	۲/۵۲۳۲	۱/۱۶۳۳۱	۰/۰۶۶۹۴	-۷/۱۲۳	۳۰۲	/۰۰۰
۱۷	این دوره‌ها سبب توانمند شدن معلمان در بهره‌گیری از تفکر حین عمل می‌شود.	۲/۴۹۱۷	۱/۱۵۳۳۶	۰/۰۶۶۲۶	-۷/۶۷۱	۳۰۲	/۰۰۰
۱۸	این دوره‌ها در توانمند ساختن معلمان در به‌کارگیری عقلانیت تکنیکی به همراه عقلانیت هنری مؤثر است.	۲/۴۳۲۳	۱/۱۱۶۳۵	۰/۰۶۴۱۳	-۸/۸۵۱	۳۰۲	/۰۰۰
۱۹	این دوره‌ها بر توانمندسازی معلمان در شناخت مهارت‌های هوش هیجانی در کنترل احساسات و اتخاذ تصمیمات مناسب تأکید دارد.	۲/۴۵۸۷	۱/۱۳۲۳۶	۰/۰۶۵۰۵	-۸/۳۲۰	۳۰۲	/۰۰۰
۲۰	در این دوره‌ها بر توانمندسازی معلمان در به‌کارگیری مهارت‌های هوش هیجانی در کنترل احساسات و اتخاذ تصمیمات مناسب تأکید شده است.	۲/۴۲۳۸	۱/۱۰۷۴۸۵	۰/۰۶۱۸۵	-۹/۳۱۵	۳۰۲	/۰۰۰
۲۱	در این دوره‌ها جامعه‌شناسی تربیتی تدریس می‌شود.	۲/۳۳۹۹	۱/۱۳۶۳۷	۰/۰۶۵۲۸	-۱۰/۱۱۱	۳۰۲	/۰۰۰
۲۲	در این دوره‌ها بر مشاوره و روان‌شناسی تربیتی تأکید می‌شود.	۲/۶۳۰۴	۱/۱۰۴۷۸	۰/۰۶۳۴۷	-۵/۸۲۴	۳۰۲	/۰۰۰
۲۳	در این دوره‌ها بر سطح آگاهی معلم درباره موضوع و شیوه‌های آموزشی و تربیتی در موقعیت‌های مختلف تأکید می‌شود.	۲/۷۳۹۳	۱/۰۸۹۳۹	۰/۰۶۲۵۸	-۴/۱۶۶	۳۰۲	/۰۰۰
۲۴	در این دوره‌ها بر جست‌وجوگری و پژوهشگری معلم در موقعیت‌های مختلف تأکید می‌شود.	۲/۵۱۴۹	۱/۱۳۵۹۳	۰/۰۶۵۲۶	-۷/۴۳۴	۳۰۲	/۰۰۰

دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان در قسمت بحث و نتیجه‌گیری به‌طور تفصیلی تشریح شده است.
 - یافته‌های به‌دست آمده برای پرسش سوم پژوهش:
 آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با قابلیت تشخیص ماهیت فرصت‌های تربیتی و آثار آن چیست؟

طبق جدول بالا، گویه‌هایی که معناداری کمتر از ۰/۰۵ درصد و میانگین کمتر از ۳ دارند، جزء آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با توانایی تحلیل موقعیت تربیتی شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران، است و با توجه به مقدار عدد تی، هر قدر منفی‌تر باشد، وضعیت گویه نامطلوب‌تر است؛ بنابراین آسیب محتوایی برنامه درسی

جدول شماره ۳: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای مربوط به پرسش سوم پژوهش

ردیف	سؤال	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	عدد تی	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۵	در این دوره‌ها درباره آشنایی معلمان با اهداف، چشم‌اندازها و خط‌مشی‌های مرتبط با نقش آن‌ها در نظام ارزشی حاکم بحث می‌شود.	۲/۷۷۱۵	۱/۱۱۰۵۶	۰/۰۶۳۹۱	-۳/۵۷۵	۳۰۲	/۰۰۰
۲۶	در این دوره‌ها درباره آشنایی معلم با پایه‌های ارزشی نظام حاکم گفت‌وگو می‌شود.	۲/۹۳۷۱	۱/۱۹۷۷۳	۰/۰۶۸۹۲	-۰/۹۱۳	۳۰۲	/۳۶۲
۲۷	در این دوره‌ها درباره آشنایی معلمان با طراحی راهبردهای آموزشی مرتبط با اهداف نظام و منطبق با زندگی واقعی دانش‌آموزان بحث می‌شود.	۲/۶۲۰۵	۱/۱۱۷۸۲	۰/۰۶۴۲۲	-۵/۹۱۰	۳۰۲	/۰۰۰
۲۸	در این دوره‌ها درباره توانمندسازی معلمان در طراحی راهبردهای آموزشی مرتبط با اهداف نظام و منطبق با زندگی واقعی دانش‌آموزان بحث می‌شود.	۲/۵۵۷۸	۱/۱۳۱۶۳	۰/۰۶۵۰۱	-۶/۸۰۳	۳۰۲	۰۰۰/
۲۹	در این دوره‌ها درباره انواع برنامه‌دستی با در نظر گرفتن نیازهای شناختی، نگرشی و عاطفی معلمان بحث و گفت‌وگو می‌شود.	۲/۴۴۵۵	۱/۱۲۰۰۳	۰/۰۶۴۳۴	-۸/۶۱۷	۳۰۲	۰۰۰/
۳۰	در این دوره‌ها درباره ایجاد فرصت‌های یادگیری توسط دانش‌آموزان بحث می‌شود.	۲/۵۵۱۲	۱/۱۲۹۰۲	۰/۰۶۴۸۶	-۶/۹۲۰	۳۰۲	۰۰۰/
۳۱	در این دوره‌ها مسئولیت بخشیدن به دانش‌آموزان مطرح می‌شود.	۲/۷۰۳۰	۱/۱۶۹۸۰	۰/۰۶۷۲۰	-۴/۴۲۰	۳۰۲	/۰۰۰
۳۲	در این دوره‌ها درباره ایجاد اعتمادبه‌نفس در دانش‌آموزان برای انجام فعالیت‌های یادگیری بحث می‌شود.	۲/۶۹۶۴	۱/۱۶۲۴۲	۰/۰۶۶۷۸	-۴/۵۴۷	۳۰۲	/۰۰۰
۳۳	در این دوره‌ها درباره اهمیت قائل شدن برای فعالیت و مشارکت دانش‌آموزان در کارهای کلاسی بحث و گفت‌وگو می‌شود.	۲/۸۶۱۴	۱/۱۶۸۲۶	۰/۰۶۷۱۱	-۲/۰۶۵	۳۰۲	۰۰۰/
۳۴	در این دوره‌ها بر تربیت تکنولوژیکی معلمان و توانمندسازی آنان در استفاده از تکنولوژی آموزشی برای ارتقای فعالیت‌های آموزشی تأکید می‌شود.	۲/۷۶۹۰	۱/۱۹۵۷۸	۰/۰۶۸۷۰	-۳/۳۶۳	۳۰۲	/۰۰۱
۳۵	در این دوره‌ها بر تنظیم برنامه‌دستی آموزش معلمان هماهنگ با برنامه‌دستی مدرسه در راستای مناسبات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأکید می‌شود.	۲/۷۶۵۷	۱/۱۸۵۴۰	۰/۰۶۸۱۰	-۳/۴۴۱	۳۰۲	/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

محتوای برنامه‌دستی تربیت معلم از جایگاه خاصی در نظام آموزشی ضمن خدمت معلمان برخوردار است که مسئولیت اصلی آن اثربخشی معلمان در رشد توانمندی‌ها و شایستگی‌های آن‌ها در عرصه دانش و

سطح معناداری ده گویه از یازده گویه کمتر از ۰/۰۵ است که به معنای آسیب‌های شناسایی‌شده محتوای برنامه‌دستی دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان است که در قسمت بحث و نتیجه‌گیری این آسیب‌ها تشریح شده است.

مطلع باشند. معلم باید این نوع تفکر و تقویت آن را به دانش‌آموز بیاموزد؛ درحالی‌که در مدارس دوره ابتدایی معلمان تنها به آموزش مطالب می‌پردازند و در دوره‌های آموزش ضمن خدمت به این مهم توجه نمی‌شود. باید برای معلم زمینه‌ای فراهم سازند که همه دانش‌آموزان بتوانند تفکر کنند و بدون نگرانی تفکرات خویش را اظهار نمایند. تأکید بر پرورش و هدایت استعداد دانش‌آموزان یکی از مهم‌ترین عوامل تقویت شایستگی مرتبط با فهم ماهیت و روش‌های تربیتی است؛ زیرا در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامه درسی ملی «شناسایی و رشد استعدادهای دانش‌آموزان» یک وظیفه آموزشی است.

در دوره‌های آموزش ضمن خدمت، در بعد تئوری و نظری، تأکید بر استعداد دانش‌آموزان است؛ اما در عمل بر تقویت درس‌های ضعیف تأکید می‌شود و بیشتر محتوای درسی بر آن استوار است و به شکوفایی استعداد دانش‌آموزان به صورت عملی تأکید خاصی نمی‌شود. باید با ایجاد نگرش مثبت در معلمان برای انجام نقش مؤثر، به منظور شناسایی و هدایت استعداد دانش‌آموزان اقدام شود تا موجب بهبود اثربخشی تدریس معلمان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان گردد. در دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر روش‌های نوین تدریس تأکید می‌شود و به روش‌های نوین تربیتی بی‌توجهی شده است. در روش‌های نوین تربیتی سعی می‌شود که دانش‌آموز به جای شنونده، درگیر با آموزش شود تا بکوشد با به‌کارگیری روش‌های نوین، فرایند آموزش را از حالت منفعل بیرون بیاورند و به صورت فعالانه در یادگیری مطالب درسی مشارکت داشته باشند. معلم در انتقال ارزش‌ها و تعلقات اخلاقی، شهروندی و ملی به دانش‌آموزان نقش مهمی دارد؛ بنابراین لازم است که روش‌های انتقال این ارزش‌ها به او آموخته شود. اما در دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر این امر تأکید و توجه نمی‌شود که چگونه معلم می‌تواند این ارزش‌ها را به دانش‌آموز منتقل کند.

ارزش‌های اخلاقی، شهروندی و تعلق ملی از

فناوری و نیز رشد ارزش‌های اخلاقی و علمی، تربیتی و دانش تخصصی به منظور آموزش نیروی انسانی برای آموزش معلمان در نظام آموزش و پرورش است. از مهم‌ترین ضرورت‌های عصر حاضر با توجه به پیشرفت سریع فناوری و نیز تغییر و تحولات گسترده در محیط‌های کاری به خصوص مدرسه و سازمان آموزش و پرورش این است که معلمان از طریق آموزش ضمن خدمت مهارت‌ها، توانایی‌ها و قابلیت‌های خود را بهبود بخشند. براساس سند برنامه درسی ملی تربیت معلم، شایستگی‌هایی برای معلمان تعریف شده است که لازم است در آموزش‌های ضمن خدمت نیز مد نظر قرار گیرند؛ بنابراین آموزش ضمن خدمت سبب بهره‌وری و کارایی معلمان می‌شود. ازسویی اثربخش نبودن این دوره‌ها، هزینه‌های زیاد آن‌ها و تطابق نداشتن این آموزش‌ها با نیازهای معلمان سبب شده است رویکرد جدیدی برای این آموزش‌ها مطرح شود که این پژوهش رویکرد جدیدی تحت عنوان شایستگی بیان کرده است.

شایستگی معلم شامل دانش، مهارت‌ها، توانایی‌ها، ارزش‌ها و ویژگی‌های شخصیتی است که این‌ها اکتسابی، آموختنی و انتقال‌دانی‌اند. از چهار شایستگی اشاره شده در سند برنامه‌ریزی درسی ملی تربیت معلم، شایستگی معطوف به دانش تربیتی برای این پژوهش به دلیل تأثیرگذاری بر آموزش ضمن خدمت انتخاب شده است؛ بنابراین پرسش اصلی این پژوهش این بود که محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت معلمان براساس شایستگی تربیتی معلمان با چه آسیب‌هایی روبه‌روست تا با شناسایی آن‌ها بتوان در جهت بهبود محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان گام مؤثر و مفیدی برداشت.

نتایج به دست آمده از یافته‌های مربوط به سؤال اول پژوهش نشان می‌دهد یکی از عوامل بسیار مهم پیشرفت و شکوفایی دانش‌آموزان، تقویت روحیه تعقل و تفکر در آن‌هاست؛ بدین معنا که قبل، حین و بعد از انجام کار تمامی جوانب آن را در نظر بگیرند و از پیامدهای آن

پیش از شناخت فردی، توجه به تفاوت‌های فردی امری مهم و لازم است؛ زیرا توجه به این تفاوت‌های فردی معلم را قادر می‌سازد از یک روش ثابت تدریس استفاده نکند، به خصوص که تفاوت‌های فردی سبب سرعت متفاوت یادگیری بین دانش‌آموزان می‌شود.

یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر پرورش نادرست در کلاس درس، داشتن مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان است. این مشکل سبب بروز مشکلات تربیتی و آموزشی برای دانش‌آموز می‌شود و نادیده گرفتن آن توسط معلم، پیامدهای ناگواری در تربیت و آموزش و همچنین شخصیت او در زمان‌های حال و آینده به همراه دارد؛ بنابراین لازم است که در دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر شناسایی و حل مشکلات رفتاری دانش‌آموزان تأکید شود و مشکلات دانش‌آموزان محدود به مشکلات یادگیری و تدریس نشود که می‌تواند به کاهش مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی کمک کند. برنامه آموزش به معلمان به گونه‌ای باشد که مشکلات رفتاری، چگونگی مواجهه با مشکلات رفتاری دانش‌آموزان و راهبردهای پیشگیرانه مناسب به آنان آموخته شود. استفاده از روش‌های پیچیده و غیرمشارکتی به خصوص برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی ممکن است سبب سردرگمی و در نتیجه کاهش روحیه یادگیری درس در آنها شود؛ بنابراین لازم است در این دوره معلم تنها متکلم نباشد و از دانش‌آموزان نیز در یاددهی کمک بگیرد و روشی مشارکتی را اجرا کند؛ البته روش مشارکتی که برای دانش‌آموزان ساده و هضم‌شدنی و اجرایی باشد. آنچه در مدارس ابتدایی کشور دیده می‌شود، این است که هیچ تناسبی میان مطالب و استعداد و ظرفیت‌های دانش‌آموزان وجود ندارد و همه دانش‌آموزان با هر استعداد و ظرفیتی باید مطالب یکسان را یاد بگیرند؛ بنابراین در دوره‌های آموزش ضمن خدمت از این امر که باید بین مطالب ارائه‌شده و استعداد و ظرفیت تناسب وجود داشته باشد، اثری نیست.

با عنایت به یافته‌های پژوهش و تحلیل انجام‌شده بر

مهم‌ترین وظایف تربیتی آموزش و پرورش است و مهارت‌های زندگی انسانی از طریق آموزش و درست اندیشیدن بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه درسی معلمان باید در نظر گرفته شود؛ زیرا غفلت از این وظیفه مهم در عصر جهانی شدن باعث فقر فرهنگی و هویتی دانش‌آموزان خواهد شد. معلم متفکر جایگاه ویژه‌ای در نظام آموزش و پرورش دارد. تفکر معلم در کلاس درس سبب آموختن این خصلت و ویژگی به دانش‌آموز می‌شود. اما اکثر معلمان در پاسخ دانش‌آموزان تأکید بر پاسخ دادن در جلسات بعدی دارند و در خارج از کلاس درس به دنبال پاسخ پرسش‌های دانش‌آموزان هستند؛ بنابراین اگر معلمان اندیشه‌ورز تربیت شوند، می‌توانند آموزش را با شناخت دانش‌آموزان آغاز کنند و فردی پویا، انعطاف‌پذیر، خلاق، پرسشگر و آزاداندیش باشند و قادر می‌شوند نقاط قوت و ضعف فراگیران خود را تشخیص دهند. معلم متفکر می‌تواند با تفکر خود در فرایند یاددهی و یادگیری تأثیرگذار باشد. تفکر خلاق معلم نقش بسزایی در تربیت دانش‌آموزان دارد. پاسخ‌های معمول و یکسان معلمان به پرسش‌های دانش‌آموزان و ندادن پاسخ‌های خلاق و متنوع بین تمامی معلمان امری شایع است. در دوره‌های آموزش ضمن خدمت نیز به تفکر خلاق معلم توجه کمی می‌شود؛ در صورتی که در این دوره‌ها باید بر تفکر خلاق معلم تأکید شود؛ زیرا هم سبب تأثیرگذاری بر دانش‌آموزان می‌شود و هم بر خلاقیت خود معلمان تأثیرگذار است؛ پس برای پرورش دانش‌آموزان خلاق باید اول معلم خلاق پرورش یابد. اگر معلم دارای تفکر خلاق نباشد، زمینه‌ساز خلاقیت نیز نخواهد بود. شناسایی ویژگی‌های فردی هر دانش‌آموز تأثیر بسزایی در تربیت و آموزش او دارد. سبک یادگیری دانش‌آموزان با توجه به ویژگی‌های فردی آنها متفاوت است. معلم شایسته با توجه به شناخت فردی دانش‌آموزان باید بتواند در کلاس درس زمینه فعالیت‌های مربوطه را فراهم آورد. اما در دوره‌های آموزش ضمن خدمت به شناخت فردی دانش‌آموزان تأکید و توجه نمی‌شود. البته

تحول بنیادین جایگاه ویژه‌ای برای پژوهش و پژوهشگری معلمان و مربیان در نظر گرفته شده است. به‌طور کلی معلم پژوهنده با به‌کارگیری و بهره‌گیری از شیوه‌های پژوهشی سعی در شناخت مسائل و روش‌های نوین تربیتی و یادگیری در کلاس درس دارد.

آسیب‌های محتوای برنامه درسی در عدم توانمندسازی معلمان در بهره‌گیری از تفکر حین عمل است. تفکر حین عمل به استفاده از محتوای ذهنی و به هدف رساندن آن‌ها در عمل است؛ یعنی آنچه در ذهن معلم است، به عمل منجر شود؛ بنابراین بسیاری از طرح‌واره‌های ذهنی معلمان به‌صورت ذهنی باقی می‌مانند و معلم از عملی ساختن آن‌ها عاجز و ناتوان است. اهمیت و به‌کارگیری تفکر حین عمل معلم، ارتباط مستقیمی با چگونگی تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌آموزان در کلاس درس و نیز اثربخش بودن یادگیری دارد. این سبک تفکر حین عمل معلمان، می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا روش‌های تدریس مناسب‌تری در کلاس درس خود انتخاب و پیش‌بینی کنند و نیز در برآوردن انتظاراتی که دانش‌آموزان از آنان دارند، مؤثر خواهد بود. دیگر آسیب‌شناسی محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت معلمان، عدم توانمندسازی معلمان در به‌کارگیری عقلانیت تکنیکی به همراه عقلانیت هنری است. این بدان معناست که ابزارهای عقلانی به‌صورت فنی و هنری باید تقویت شوند؛ یعنی هم از نظر تکنیکی و فنی و هم از نظر هنری و خلاقیتی و زیباشناسانه، اقدامات و عمل معلم در کلاس درس می‌تواند سبب کژفهمی دانش‌آموزان شود.

همچنین از جمله آسیب‌شناسی‌های محتوای برنامه درسی دوره آموزش ضمن خدمت، بی‌توجهی به توانمندسازی معلمان در شناخت و به‌کارگیری مهارت‌های هوش هیجانی در کنترل احساسات و تصمیم‌گیری‌هاست. شناختن مهارت‌های کنترل هوش هیجانی می‌تواند سبب شود که معلم در موقعیت‌های مختلف، رفتار و راه‌حل‌هایی نامناسب از خود بروز دهد، به‌خصوص شناختن این مهارت‌ها می‌تواند سبب

آن‌ها، می‌توان گفت نتایج به‌دست‌آمده از این قسمت با نتایج حاصل از پژوهش‌های رستمی و همکاران (۱۳۹۹)، طرفی و همکاران (۱۳۹۹)، خیرایی و بشیرایی (۱۳۹۹)، حسینی و همکاران (۱۳۹۹) و یرچی و همکاران (۲۰۲۱) مطابقت دارد و با پژوهش ادیب و همکاران (۱۴۰۰) همخوانی ندارد.

نتایج به‌دست‌آمده از یافته‌های مربوط به سؤال دوم پژوهش نشان می‌دهد عدم توانمند ساختن معلمان در به‌کارگیری روش‌های مختلف سنجش نتایج یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان از آسیب‌های محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت است. این نکته بدان معناست که روش سنجش یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان کماکان روش امتحان و نمره‌گیری است؛ درحالی‌که این روش، روش مطلوبی برای سنجش یادگیری و پیشرفت نیست. داشتن استرس و اضطراب قبل از امتحان می‌تواند سبب کاهش نمره شود، به‌خصوص که در دوره ابتدایی این اضطراب و استرس از سایر دوره‌ها بیشتر است؛ درحالی‌که هدف اصلی سنجش باید فراهم کردن اطلاعات ضروری برای قضاوت درباره کیفیت عملکرد و میزان یادگیری دانش‌آموزان باشد.

عدم توانمند ساختن معلمان در زمینه مدیریت کلاس درس از دیگر آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت است که نتایج مطلوبی نخواهد داشت. ناتوانی معلمان در مدیریت کلاس درس می‌تواند سبب هدر رفتن وقت و انرژی معلم، کاهش زمان مفید کلاس و افزایش رفتارهای مخرب از سوی دانش‌آموزان شود. در این وضعیت، تصمیم‌گیری معلم به‌شدت با مشکل روبه‌رو خواهد شد، اداره و کنترل کلاس میسر نخواهد شد و کاهش مطلوبیت محیط آموزشی را به دنبال خواهد داشت. دیگر آسیب‌شناسی محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت، عدم توانمندسازی معلمان در شناخت معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده است. علاوه بر شناخت، به‌کارگیری معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده نیز در محتوای برنامه درسی آموزش ضمن خدمت دیده نمی‌شود. این در صورتی است که در سند

ضمن خدمت است که این امر سبب می‌شود معلمان نتوانند بین نظریه‌های آموزشی و فعالیت‌های روزمره آموزشی خود پیوند برقرار سازند و در نتیجه توجهی به روش‌های صحیح تدریس، نگرش و فهم کاربرد رویکردهای مختلف تدریس نداشته باشند. لازم است به این نکته نیز اشاره شود که نتایج به‌دست‌آمده از این قسمت با نتایج حاصل از پژوهش‌های آذرخش و همکاران (۱۳۹۹)، شدیق و همکاران (۲۰۲۲)، اوزدمیر و همکاران (۲۰۲۲)، دنیز و ایللیک (۲۰۲۱) و سیویس و همکاران (۲۰۲۱) مطابقت دارد.

نتایج به‌دست‌آمده از یافته‌های مربوط به سؤال سوم پژوهش نشان می‌دهد تأکید نکردن بر آشنایی معلمان با اهداف، چشم‌اندازها و خط‌مشی‌های مرتبط با نقش آن‌ها در نظام ارزشی حاکم سبب می‌شود که معلم محدود به امر آموزش و تربیت دانش‌آموزان شود و از جایگاه خود در نظام ارزشی حاکم آگاهی نداشته باشد. این ناآگاهی سبب می‌شود معلم از دیگر وظایف خود آگاهی نداشته باشد و هیچ اقدامی در راستای وظایف خود انجام ندهد. بی‌توجهی به آشنایی و توانمندسازی معلمان در طراحی راهبردهای آموزشی از آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت است. نقش معلم در نظام آموزش و پرورش محدود به مجریان شده است که قرار است اهداف و راهبردهای آموزشی را عملی کنند. معلمان نه تنها باید مجری آن باشند، بلکه باید از وظایف خود در طراحی راهبردهای آموزشی آگاهی داشته و با آن‌ها آشنا باشند و در مواقع ضروری تغییرات مورد نیاز را برآورد آموزشی را انجام دهند تا بتوانند عملکرد مطلوب‌تری در نظام آموزشی نشان دهند.

بی‌توجهی به برنامه درسی، با در نظر گرفتن نیازهای شناختی، نگرشی و عاطفی معلمان، یکی دیگر از آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت است. در این دوره‌ها درباره برنامه درسی مبتنی بر ویژگی‌های معلم بحث و گفت‌وگو نمی‌شود و به برنامه درسی معمولاً به‌صورت استاندارد است و به نیازها بی‌توجه است. بی‌توجهی به این سه حیطه، تحقق

حملات کلامی و پرخاشگری معلم به دانش‌آموزان شود. شناخت مهارت‌ها به تنهایی کافی نیست، بلکه این شناخت و تحلیل باید به عمل و گرفتن تصمیم منتهی شود. از دیگر آسیب‌های مورد شناسایی در این سؤال، بی‌توجهی دوره‌های آموزش ضمن خدمت به جامعه‌شناسی تربیتی است. جامعه‌شناسی تربیتی به بررسی پدیده‌های اجتماعی مختلف مرتبط با تربیت و پرورش می‌پردازد. بی‌توجهی به روابط اجتماعی و بررسی نکردن تأثیر این روابط بر تربیت و پرورش سبب ناکارآمدی امر آموزش می‌شود. آموزش جامعه‌شناسی تربیتی معلمان، علمی است که به رفتار و تعامل اجتماعی می‌پردازد که از طریق آن می‌توان فرایندهای آموزشی را در جهت رشد و پرورش بهتر شخصیت معلمان در نظر گرفت.

یکی دیگر از آسیب‌های شناسایی شده در دوره‌های آموزش ضمن خدمت تأکید نکردن بر مشاوره و روان‌شناسی تربیتی است. تأکید نکردن بر این امر سبب شده است که معلمان با نظریه‌های بنیادین در زمینه آموزش و یادگیری آشنایی نداشته باشند و در نتیجه از به‌کارگیری آن در کلاس درس ناتوان بمانند و نتوانند محیط یادگیری اثربخشی برای شاگردان خود فراهم آورند. این بی‌توجهی سبب می‌شود معلم نتواند به خوبی با دانش‌آموز ارتباط برقرار کند و برخورد مناسبی با مشکلات دانش‌آموزان داشته باشد. عدم تأکید دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان بر سطح آگاهی معلم درباره موضوع و شیوه‌های آموزشی و تربیتی در موقعیت‌های مختلف از آسیب‌های مورد شناسایی محتوای برنامه درسی این دوره‌ها بوده است. اگر معلم از این موضوعات و شیوه‌های آموزشی و تربیتی آگاه نباشد، نمی‌تواند برنامه‌ای مشخص برای تدریس و فعالیت قوی و دقیق برای ایجاد وضعیت مطلوب داشته باشد و سبب ایجاد محیطی غیرفعال و غیرجذاب برای دانش‌آموزان می‌شود.

بی‌توجهی بر جست‌وجوگری و پژوهشگری معلم از دیگر آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های آموزش

دوره‌ها تکنولوژی را ابزاری برای تدریس و آموزش می‌پندارند؛ درحالی‌که تکنولوژی بیش از یک ابزار برای معلمان است که قبل از به‌کارگیری باید در آن مهارت کسب کنند تا بتوانند به‌طور صحیح از تکنولوژی آموزشی استفاده کنند. دیگر آسیب برنامه‌ی درسی دوره‌ی آموزش ضمن خدمت، بی‌توجهی برنامه‌ی درسی این دوره به برنامه‌ی درسی مدرسه در راستای مناسبات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. در این دوره‌ها برنامه‌ی درسی استاندارد طراحی می‌شود؛ درحالی‌که برنامه‌ی درسی مدرسه متنوع است. علت اصلی این است که نمی‌توان متناسب با هر برنامه‌ی درسی مدرسه، برنامه‌ی درسی آموزش معلم تدوین کرد؛ اما بی‌توجهی به این موضوع نیز امری نادرست است. برنامه‌های درسی دوره‌های آموزش ضمن خدمت باید انعطاف‌پذیری مناسبی در ارتباط با برنامه‌ی درسی مدرسه داشته باشد. باید افزود براساس یافته‌های به‌دست‌آمده از این قسمت، نتایج پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های کرمی و همکاران (۱۳۹۹) و کورکو و همکاران (۲۰۲۰) مطابقت دارد و با پژوهش نوری و همکاران (۱۴۰۰) همخوانی ندارد.

به‌طور خلاصه آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان در تقویت شایستگی‌های تربیتی معلمان دوره‌ی ابتدایی عبارت‌اند از: ارائه نکردن راهکارهای مرتبط با تقویت روحیه‌ی تعقل و تفکر دانش‌آموزان، نپرداختن به پرورش و هدایت استعداد دانش‌آموزان، عدم تأکید بر روش‌های تربیتی نوین، بی‌توجهی به روش‌های انتقال ارزش اخلاقی، شهروندی و تعلق ملی به دانش‌آموزان، کم‌توجهی به تفکر معلم در کلاس درس، کم‌توجهی به تفکر خلاق معلم، کم‌توجهی این دوره به شناخت فردی و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، تأکید نکردن بر روش‌های ساده و مشارکتی و نیز تناسب نداشتن مطالب ارائه‌شده با ظرفیت و استعداد دانش‌آموزان. همچنین عدم توانمندسازی معلمان در به‌کارگیری روش‌های مختلف سنجش نتایج یادگیری پیشرفت دانش‌آموزان، بی‌توجهی

نیافتن فعالیت یاددهی و یادگیری را به دنبال دارد. از آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌ی آموزش ضمن خدمت، بی‌توجهی به ایجاد فرصت‌های یادگیری توسط دانش‌آموزان است. این فرصت‌ها می‌تواند به‌صورت آموزش و فعالیت‌های مؤثر یادگیری توسط معلم و دانش‌آموزان در کلاس درس با ایجاد محیطی جذاب به وجود بیاید. در واقع در این دوره‌ها بحث حول معلم و روش تدریس اوست و معلم محور آموزش است و به دانش‌آموزان توجهی نشده است. از آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی این دوره‌ها، توجه کم به مسئولیت‌بخشی به دانش‌آموز است. علت این است که معلم از اهمیت مسئولیت‌بخشی به دانش‌آموزان اطلاع کافی ندارد. دانش‌آموزان بدون قبول مسئولیت نمی‌توانند رشد کنند. اگر معلم بستری را برای مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان فراهم نکند، نمی‌تواند از آن‌ها انتظار مسئولیت‌پذیری داشته باشد. بی‌توجهی به ایجاد اعتمادبه‌نفس در دانش‌آموزان یکی دیگر از آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌ی آموزش ضمن خدمت است. در این دوره‌ها ایجاد اعتمادبه‌نفس در بین دانش‌آموزان جایگاهی نداشته است؛ زیرا دانش‌آموزان محور اصلی این دوره‌ها نبوده‌اند، بلکه معلم و روش‌های تدریس و آموزش، محور اصلی بوده است. از طرف دیگر چون بحث‌های تربیتی و پرورشی بسیار کیفی‌اند، نوشتن محتوای برنامه‌ی درسی درخور با آن در دوره‌های آموزش ضمن خدمت سخت است.

بی‌توجهی به فعالیت و مشارکت دانش‌آموزان در کارهای کلاسی یکی دیگر از آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی است. در این دوره‌ها تمرکز بیشتر بر یاددهی معلم است و از استعداد یاددهی دانش‌آموزان چشم‌پوشی شده است. مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت کلاسی باعث ایجاد احساساتی چون اعتمادبه‌نفس، ارزشمند بودن و نیز مفید و مؤثر بودن در آنان می‌شود. عدم تأکید بر تربیت تکنولوژیکی معلمان و توانمندسازی آن‌ها در استفاده از تکنولوژی آموزشی از دیگر آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی این دوره‌هاست. این

را به نوعی سلاح مجهز کرد که در موقعیت‌های مختلف می‌توانند روش‌های تدریس خاصی را استفاده کنند؛ به عبارتی معلمان علاوه بر نقش معلمی و تدریس، نقش‌های دیگری دارند که این دوره‌ها به آن‌ها بی‌توجه‌اند؛ برای مثال معلم می‌تواند در طراحی راهبردهای آموزشی و شخصیت بخشیدن به دانش‌آموزان نقش مؤثری داشته باشد که این دوره‌ها به آن‌ها بی‌توجه‌اند.

این دوره‌ها تنها به یک نوع روش تدریس محدود شده‌اند. برای اینکه آموزش‌های ضمن خدمت به اهداف والای خود برسند، اساس سند برنامه درسی ملی تربیت معلم باید به گونه‌ای تدوین شود که محتوای آموزشی دوره‌های ضمن خدمت متناسب با نیازهای روزآمد معلمان و دانش‌آموزان باشد. محتوای آموزشی این دوره‌ها نخست باید براساس تعامل معلمان و مدرسان دوره باشد. بهره‌گیری از دانش معتبر و روزآمد در تدوین محتوا، زمینه‌ساز رشد و پرورش انواع شایستگی‌های معلمان، می‌تواند تأثیر بسزایی در ارتقای شایستگی‌های معلمان داشته باشد.

در مجموع آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با فهم ماهیت و روش‌های تربیتی آنان، عبارت‌اند از: توجه به تقویت روحیه تعقل و تفکر دانش‌آموزان توسط معلمان، پرورش و هدایت استعداد دانش‌آموزان در جهت اعتلای فرد و جامعه و نیز انتقال ارزش‌های اخلاقی، شهروندی و تعلق ملی از معلم به دانش‌آموزان که از اولویت کمتر و روش‌های تربیتی اسلامی-دینی از اولویت بیشتری برخوردار است. به علاوه آسیب‌های محتوای برنامه درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با توانایی تحلیل موقعیت تربیتی، شامل آموزش جامعه‌شناسی تربیتی در این دوره‌ها، تأکید بر شناخت توانمندسازی معلمان در به‌کارگیری مهارت‌های هوش هیجانی در کنترل احساسات و تصمیم‌گیری‌های مناسب، توانمند ساختن معلمان در به‌کارگیری عقلانیت تکنیکی به همراه عقلانیت هنری و نیز توانمند شدن معلمان در بهره‌گیری از تفکر حین عمل اولویت کمتری دارند و توانمند ساختن معلمان در زمینه

به روش‌های مدیریت کلاس، شناخت و به‌کارگیری معیارهای مورد نیاز معلم پژوهنده، بهره‌نگرفتن از تفکر حین عمل، به کار نگرفتن عقلانیت تکنیکی همراه با عقلانیت هنری، بی‌توجهی به شناخت و به‌کارگیری مهارت‌های هوش هیجانی معلم، تدریس نکردن جامعه‌شناسی، مشاوره و روان‌شناسی تربیتی، تأکید نکردن بر سطح آگاهی معلم درباره شیوه‌های آموزشی و تربیتی در موقعیت‌های مختلف، عدم تأکید بر جست‌وجوگری و پژوهشگری معلم در موقعیت‌های مختلف، بی‌توجهی به توانمندی معلمان در طراحی راهبردهای آموزشی و آشنایی با آن‌ها، تأکید نکردن بر انواع برنامه درسی، کم‌توجهی به مسئولیت بخشیدن به دانش‌آموزان، کم‌توجهی به فعالیت دانش‌آموزان در کارهای کلاسی، عدم تأکید بر تربیت و توانمندسازی معلمان در استفاده از تکنولوژی و تأکید نکردن بر تنظیم برنامه آموزشی معلم با برنامه درسی مدرسه و بی‌توجهی به نقش معلم در نظام ارزشی حاکم است.

با توجه به یافته‌های آسیب‌شناسی برنامه درسی تربیت معلم می‌توان نتیجه گرفت که دوره‌های ضمن خدمت معلمان بر دو محور اصلی استوار است: محور نخست، محور معلم است و توجه این دوره‌ها صرفاً به معلم معطوف شده است. درست است که هدف این دوره‌ها ارتقای معلمان است، اما نباید از توجه به دانش‌آموزان غافل شد؛ زیرا ارتقای مهارت معلم باید به پیشرفت دانش‌آموزان کمک کند و اگر به پیشرفت دانش‌آموزان منجر نشود، یعنی این دوره‌ها ناکارآمدند و مشکلات و چرخه معیوب دارند. محور دوم این دوره‌ها تأکید بر آموزش و تدریس است و به تربیت و پرورش بی‌توجهی شده است. بی‌توجهی به این امر مهم و اساسی می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری برای دانش‌آموزان داشته باشد. آنچه در این دوره‌ها به معلم آموخته می‌شود، صرفاً نوعی روش آموزشی و تدریس به دانش‌آموزان است؛ درحالی‌که باید این دوره‌ها معلم را به تفکر، پژوهشگری و خلاقیت ترغیب و تشویق کنند و با کمک تفکر، پژوهشگری و خلاقیت می‌توان معلمان

۵. دیبایی صابر محسن، عباسی عفت، فتحی‌واجارگاه کوروش، صفایی‌موحد سعید. شناسایی شایستگی‌های اصلی معلمان دوره‌ی متوسطه از دیدگاه خبرگان تعلیم‌وتربیت. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۱۳۹۸؛ ۸(۲)، ۸۳-۱۱۱.

۶. رستمی پیمان، ویسی کوروش، غفوری فرزاد، علی‌آبادی سمیرا. طراحی الگوی شایستگی دانشجومعلمان تربیت‌بدنی دانشگاه فرهنگیان براساس نظریه‌ی داده‌بنیاد. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۱۳۹۹؛ ۹(۲)، ۶۳-۸۹.

۷. عصاره علیرضا، بهاری بیگ باغلو حسین، عربی‌جونقانی احمد. بررسی سیر تحول برنامه‌ی درسی تربیت‌معلم در ایران. فصلنامه‌ی تعلیم‌وتربیت، ۱۳۹۸؛ ۳۵(۲)، ۱۵۱-۱۷۳.

۸. الماسی، حجت‌الله. شایستگی‌های حرفه‌ای در تربیت دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان. فصلنامه‌ی پیام فرهیختگان (علوم تربیتی)، ۱۳۹۶؛ ۲(۸)، ۳۱-۸۱.

۹. جمشیدی توانا اعظم، امام‌جمعه محمدرضا، عصاره علیرضا، موسی‌پور نعمت‌الله. واکاوی تجارب دانشجومعلمان دانشگاه فرهنگیان تهران از درس کارورزی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۳۹۹؛ ۱۴(۲)، ۷۷-۶۷.

10. Nzarirwehi, J, Atuhumuze, M. In-Service Teacher Training and Professional Development of Primary School Teacher's in Uganda. IAFOR Journal of Education. 2019; 7(1), 19-36.

۱۱. فتحی‌واجارگاه، کوروش. برنامه‌ریزی آموزش ضمن خدمت کارکنان. تهران: انتشارات سمت. ۱۳۹۵.

۱۲. رضایی، منیره. شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان: گذشته، حال، آینده. فصلنامه‌ی تعلیم‌وتربیت، ۱۳۹۸؛ ۳۵(۲)، ۱۲۹-۱۵۰.

۱۳. موسی‌پور نعمت‌الله، احمدی آمنه. طراحی کلان (معماری) برنامه‌ی درسی تربیت‌معلم (برنامه‌ی درسی ملی

مدیریت کلاس و نیز آگاهی معلم درباره‌ی موضوع و شیوه‌های آموزشی و تربیتی در موقعیت‌های مختلف اولویت بیشتری دارد. همچنین در آسیب‌های محتوای برنامه‌ی درسی دوره‌های ضمن خدمت معلمان، مرتبط با قابلیت تشخیص ماهیت فرصت‌های تربیتی و آثار آن، باید اشاره کرد که در این دوره‌ها توانمندسازی معلمان در طراحی راهبردهای آموزشی مرتبط با اهداف نظام و منطبق با زندگی واقعی دانش‌آموزان، انواع برنامه‌ی درسی با در نظر گرفتن نیازهای شناختی، نگرشی و عاطفی معلمان و نیز ایجاد فرصت‌های یادگیری توسط دانش‌آموزان از اولویت کمتر و آشنایی معلم با پایه‌های ارزشی نظام حاکم و نیز آشنایی معلمان با اهداف، چشم‌اندازها و خط‌مشی‌های مرتبط با نقش آن‌ها در نظام ارزشی حاکم از اولویت بیشتری برخوردار بوده است.

منابع

۱. قهرمانی‌گلوژان علی‌اکبر، مصطفوی اعظم‌السادات. بررسی تأثیر آموزش‌های ضمن خدمت بر توانمندسازی کارکنان از دیدگاه فراگیران در استانداری قزوین. مجله‌ی مدیریت توسعه و تحول، ۱۳۹۴؛ ۷(۲۳)، ۶۳-۷۴.

2. Tanjung, W. A.; Lukman, S.; Effendy, K.; Djaenuri, A. Human Resources Development of Public Service Providers in Labuhanbatu Selatan Regency. International Journal of Science and Society. 2020; 2(2), 214-224.

۳. مؤید عابدی لیلا، خسروی بابادی علی‌اکبر، رضازاده بهادران حمیدرضا، عصاره علیرضا. طراحی الگوی برنامه‌ی درسی تربیت دانشجومعلم شایسته‌محور با تمرکز بر رویکرد حل مسئله. فصلنامه‌ی نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۴۰۰؛ ۱۸(۱)، ۱۷-۳۵.

۴. جاویدان لیلا، علی‌اسماعیلی عبدالله، شجاعی علی‌اصغر. تدوین الگوی ویژگی‌ها و شایستگی‌های معلمی براساس اسناد بالادستی آموزش‌وپرورش. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۳۹۷؛ ۱۲، ۱۱۲۳-۱۱۳۶.

21. Shidiq, Galih Albarra; Promkaew, Suppamai; Faikhamta, Chatree. Trends of competencies in teacher education from 2015 to 2020: A Systematic Review Analysis. *Kasetsart Journal of Social Sciences*. 2022; 43, 257-264.
22. Ozdemir, Nurten karacan; Akçabozan Kayabol, Nazlı Büşra; Aydın, Gökçen; Erten Tatlı, Cemre. Fostering teachers' career education competencies: test of a training programme. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2022; 50(3), 462-473.
23. Deniz, Serdal; İlik, Serife Senay. The Professional Competence of Teachers in Inclusive Practice and their Advice for Prospective Teachers. *Asian Journal of Contemporary Education*. 2021; 5(2), 57-74.
24. Yirci, R.; Durna, Ş.; Kocabaş, İ. The Current Status of in-Service Trainings for Teachers and Expectations: Do They Match? *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*. 2021; 8(2), 762-777.
25. Civis, M.; Diaz Gibson, J.; Caparros, A.F.; Lopez, S. The Teacher of the 21st Century: Professional Competencies in Catalonia Today. *Educational Studies*. 2021; 47(2), 1-21.
26. Körkkö M.; Kotilainen M.R.; Toljamo, S.; Turunen T. Developing Teacher In-Service Education through a Professional Development Plan: Modelling the Process. *European Journal of Teacher Education*. 2020; 43(5), 1-18.
- تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران). تهران: دانشگاه فرهنگیان. ۱۳۹۵.
۱۴. حمیدی‌زاده، کتابون. واکاوی رضایتمندی تحصیلی دانشجویان از دانشگاه فرهنگیان: یک مطالعه آمیخته. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۱۴۰۱؛ ۱۹(۱). ۵۳-۶۴.
۱۵. لیمانی علی، سبحانی عبدالرضا، محمدداودی امیرحسین، تقی‌پور ظهیر علی. تدوین مدل ارتقای آموزش اثربخش ضمن خدمت کارکنان اداری دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه استان تهران). تحقیقات مدیریت آموزشی، ۱۳۹۹؛ ۱۲(۲)، ۶۷-۹۱.
۱۶. نوری علی، کلانتری دهقی هانیه، عباسی فرزانه. تدوین و اعتباربخشی یک طرح برنامه درسی برای آموزش ضمن خدمت معلمان پیش‌دبستان. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۴۰۰؛ ۱۷(۳)، ۵۷-۸۳.
۱۷. ادیب یوسف، زارع سعیده، محمودی فیروز، بدری‌گرگری رحیم. طراحی مدل عوامل عاطفی مؤثر بر مشارکت معلمان ابتدایی در دوره‌های آموزش ضمن خدمت. چشم‌انداز برنامه درسی و آموزش، ۱۴۰۰؛ ۱(۱)، ۲۷-۴۲.
۱۸. طرفی جمهور، ناطقی فائزه، جلاوندی مهناز. ارائه الگوی مطلوب برنامه آموزش ضمن خدمت معلمان با توجه به رویکردهای آموزشی پداگوژی، آندراگوژی و هیوتاگوژی. فصلنامه پژوهش‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، ۱۳۹۹؛ ۱۰(۲)، ۱-۳۰.
۱۹. آذرخش پردیس، احمدی حاتمی، عظیمی محمد. بررسی مزایا و معایب دوره‌های ضمن خدمت برگزارشده در آموزش و پرورش از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی شهر بناب. نشریه پویا در آموزش علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۹؛ ۵(۱۸)، ۱۷-۲۲.
۲۰. کرمی مرتضی، حسینی مجتبی، سادات‌هاشمی فروزان، پوریزدیان محمدآباد مهدی. ارزشیابی برنامه‌های درسی ضمن خدمت براساس اصول آندراگوژی. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۳۹۹؛ ۱۰(۱)، ۲۸۲-۲۹۹.